

Гуцалюк Олексій Миколайович, д.е.н., професор, проректор з науково-педагогічної діяльності, Приватний заклад вищої освіти «Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова»

Бугаєва Марія Вікторівна, к.е.н., професор, професор кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи, Центральнотехнічний національний технічний університет

Бойко Олена Володимирівна, д.е.н., професор, професор кафедри економіки, маркетингу, обліку і оподаткування, Приватний заклад вищої освіти «Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова»

Вірієнко Ігор Станіславович, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ДВНЗ «Прийазовський державний технічний університет»

Hutsaliuk Oleksii, Doctor of Economics Sc., Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Activities, Private Higher Education Institution «Rauf Ablyazov East European University», <https://orcid.org/0000-0002-6541-4912>

Buhaieva Mariia, Ph.D. of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Hotel-Restaurant Business, Central Ukrainian National Technical University, <https://orcid.org/0000-0002-7460-9279>

Boiko Olena, Doctor of Economics Sc., Professor, Professor of Department of Economics, Marketing, Accounting and Taxation, Private Higher Education Institution «Rauf Ablyazov East European University», <https://orcid.org/0000-0003-0719-8921>

Viriienko Ihor, Postgraduate, State Higher Education Institution «Pryazovsky State Technical University», <https://orcid.org/0009-0007-5389-2697>

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВО-ТОРГОВЕЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ INTERNATIONAL FINANCIAL AND TRADE DETERMINANTS OF FOOD SECURITY SYSTEM DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF THE STATE'S GLOBAL ECONOMIC SECURITY

Гуцалюк О. М., Бугаєва М. В., Бойко О. В., Вірієнко І. С.
Міжнародні фінансово-торговельні детермінанти розвитку системи продовольчого забезпечення в контексті глобальної економічної безпеки держави. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2026. Том 11. № 2. С. 77 – 82.

Hutsaliuk O., Buhaieva M., Boiko O., Viriienko I.
International financial and trade determinants of food security system development in the context of the state's global economic security. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2026. Volume 11. № 2. pp. 77 – 82.

У статті досліджено міжнародні фінансово-торговельні детермінанти розвитку системи продовольчого забезпечення в контексті глобальної економічної безпеки держави. Обґрунтовано, що в умовах глобалізації, посилення гео економічної нестабільності, воєнних конфліктів, кліматичних змін, логістичних розривів та фінансової турбулентності продовольча безпека трансформується із внутрішньодержавної проблеми забезпечення населення продуктами харчування у складну багаторівневу систему, яка залежить від світових агропродовольчих ринків, міжнародної торгівлі, інвестиційних потоків, валютної стабільності та діяльності глобальних фінансових інституцій. Розглянуто основні теоретичні підходи до трактування продовольчої безпеки, зокрема ресурсно-орієнтований, економічний, інституційно-структурний, глобально-ланцюговий та системно-стійкісний, що дало змогу комплексно розкрити її зміст у глобальній економічній системі. Визначено ключові міжнародні фінансові та торговельні фактори, які впливають на функціонування системи продовольчого забезпечення: кон'юнктура світових агропродовольчих ринків, волатильність цін на продовольство, валютні коливання, умови міжнародної торгівлі, тарифні й нетарифні бар'єри, логістичні ланцюги, прями іноземні інвестиції та фінансова підтримка міжнародних інституцій. Доведено, що ці фактори мають подвійний вплив: з одного боку, створюють можливості для модернізації аграрного сектору, технологічного оновлення, розширення експорту та інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості; з іншого – формують ризики імпортозалежності, цінових шоків, валютної нестабільності, структурної нерівномірності розвитку та послаблення продовольчої автономії держави. Виявлено основні загрози та вразливості національних продовольчих систем у контексті глобальних кризових явищ, серед яких порушення ланцюгів постачання, геополітичні обмеження, кліматичні ризики, фінансова вразливість, технологічна відсталість та недостатня інституційна координація. Обґрунтовано напрями підвищення стійкості системи продовольчого забезпечення через поєднання національних і міжнародних економічних механізмів, зокрема розвиток внутрішнього аграрного виробництва, диверсифікацію постачань, залучення інвестицій, формування стратегічних резервів, гармонізацію стандартів та посилення міжнародної координації. Зроблено висновок, що збалансоване поєднання продовольчої автономії та глобальної інтеграції є необхідною умовою для зміцнення економічної безпеки держави.

Ключові слова: продовольча безпека, економічна безпека держави, глобальна економічна безпека, міжнародна торгівля, фінансово-торговельні детермінанти, аграрний сектор, світові агропродовольчі ринки, цінова волатильність, валютні коливання, продовольче забезпечення.

The article examines international financial and trade determinants of the development of the food supply system in the context of the state's global economic security. It is substantiated that under conditions of globalization, increasing geoeconomic instability, armed conflicts, climate change, logistics disruptions, and financial turbulence, food security is transforming from a domestic issue of providing the population with food into a complex multilevel system dependent on global agri-food markets, international trade, investment flows, currency stability, and the activities of global financial institutions. The main theoretical approaches to interpreting food security are considered, including the resource-oriented, economic, institutional-structural, global value chain, and system-resilience approaches, which enable a comprehensive understanding of its content within the global economic system. The key international financial and trade factors influencing the functioning of the food supply system are identified: global agri-food market conditions, food price volatility, currency fluctuations, international trade conditions, tariff and non-tariff barriers, logistics chains, foreign direct investment, and financial support from international institutions. It is proven that these factors have a dual impact: on the one hand, they create opportunities for the modernization of the agricultural sector, technological renewal, export expansion, and integration into global value chains; on the other hand, they generate risks of import dependence, price shocks, currency instability, structural imbalances in development, and weakening of the state's food autonomy. The main threats and vulnerabilities of national food systems in the context of global crises are identified, including supply chain disruptions, geopolitical restrictions, climate risks, financial vulnerability, technological backwardness, and insufficient institutional coordination. The directions for increasing the resilience of the food supply system through the combination of national and international economic mechanisms are substantiated by the development of domestic agricultural

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Гуцалюк Олексій Миколайович,
Бугаєва Марія Вікторівна,
Бойко Олена Володимирівна,
Вірієнко Ігор Станіславович, 2026

production, diversification of supplies, attraction of investment, formation of strategic reserves, harmonization of standards, and strengthening of international coordination. It is concluded that a balanced combination of food autonomy and global integration is necessary to strengthen the state's economic security.

Keywords: *food security, economic security of the state, global economic security, international trade, financial and trade determinants, agricultural sector, global agri-food markets, price volatility, currency fluctuations, food supply system.*

Вступ

У сучасних умовах глобалізації світової економіки питання продовольчої безпеки набуває особливої актуальності та виходить за межі виключно національних економічних інтересів. Система продовольчого забезпечення держав дедалі більше інтегрується у міжнародні фінансові та торговельні відносини, що зумовлює її залежність від коливань світових ринків, транснаціональних потоків капіталу, логістичних ланцюгів постачання та геополітичних процесів. Загострення глобальних викликів, таких як воєнні конфлікти, пандемії, кліматичні зміни та енергетичні кризи, істотно впливає на стабільність агропродовольчих ринків і формує нові ризики для забезпечення населення якісними та доступними продуктами харчування. У цих умовах продовольча безпека стає ключовим елементом економічної безпеки держави, що визначає її стійкість до зовнішніх шоків і здатність забезпечувати базові потреби населення.

Міжнародні фінансово-торговельні детермінанти відіграють визначальну роль у формуванні сучасної архітектури продовольчих систем. До них належать динаміка світових цін на продовольство, умови міжнародної торгівлі аграрною продукцією, доступ до фінансових ресурсів, інвестиційні потоки в аграрний сектор, а також діяльність міжнародних економічних організацій. Водночас посилення глобальної конкуренції та нерівномірність економічного розвитку країн створюють додаткові виклики для забезпечення стабільності національних продовольчих ринків.

Враховуючи зазначене, дослідження впливу міжнародних фінансово-торговельних чинників на розвиток системи продовольчого забезпечення є важливим як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. Воно дозволяє виявити ключові ризики та можливості, що виникають у процесі інтеграції національних економік у світову продовольчу систему, а також обґрунтувати напрями підвищення економічної та продовольчої безпеки держав в умовах глобальної невизначеності.

Формулювання цілей статті

Метою статті є комплексне дослідження міжнародних фінансово-торговельних детермінант розвитку системи продовольчого забезпечення держави та визначення їхнього впливу на формування глобальної економічної безпеки.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань: проаналізувати теоретичні підходи до трактування продовольчої безпеки в контексті глобальної економічної системи; визначити ключові міжнародні фінансові та торговельні фактори, що впливають на функціонування системи продовольчого забезпечення; оцінити роль світових агропродовольчих ринків, цінової кон'юнктури та валютних коливань у формуванні продовольчих ризиків; дослідити вплив міжнародних інвестиційних потоків та діяльності глобальних фінансових інституцій на аграрний сектор; виявити основні загрози та вразливості національних продовольчих систем у контексті глобальних кризових явищ; обґрунтувати напрями підвищення стійкості системи продовольчого забезпечення шляхом поєднання національних і міжнародних економічних механізмів; сформулювати концептуальні підходи до зміцнення економічної безпеки держави через забезпечення стабільності продовольчої системи.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасній економічній науці продовольча безпека розглядається як багатовимірна категорія, що поєднує економічні, соціальні, політичні та екологічні аспекти забезпечення населення достатнім, безпечним і поживним харчуванням. У контексті глобальної економічної системи її зміст суттєво розширюється через зростаючу взаємозалежність національних економік, інтеграцію продовольчих ринків і посилення впливу міжнародних фінансово-торговельних процесів.

На основі аналізу праць щодо продовольчої безпеки в контексті глобальної економічної системи [1; 4–5; 8] можна виокремити теоретичні підходи до її трактування.

Одним із базових підходів є класичний ресурсно-орієнтований підхід, який акцентує увагу на фізичній наявності продовольства. У його межах продовольча безпека визначається як здатність держави забезпечити достатній обсяг харчових продуктів шляхом внутрішнього виробництва або імпорту. У глобальному вимірі цей підхід враховує залежність країн від міжнародної торгівлі та стабільності світових постачань.

Іншим є економічний (ринковий) підхід, згідно з яким ключовим фактором продовольчої безпеки є доступ населення до продуктів харчування через платоспроможний попит. У глобальній економічній системі він тісно пов'язаний із динамікою світових цін на продовольство, валютними коливаннями, рівнем інфляції та доступністю фінансових ресурсів.

Третій підхід – інституційно-структурний, який розглядає продовольчу безпеку як результат функціонування національних і міжнародних інституцій. У цьому контексті значну роль відіграють міжнародні організації, такі як FAO, WTO та Світовий банк, які формують правила торгівлі, регулюють продовольчі ринки та впливають на глобальні стандарти безпеки харчових продуктів.

Четвертий – глобально-ланцюговий підхід, який фокусується на інтеграції країн у глобальні ланцюги доданої вартості. Продовольча безпека у цьому випадку залежить від стійкості логістичних систем, міжнародної кооперації та вразливості постачальних мереж до кризових явищ.

Нарешті, системно-стійкісний підхід розглядає продовольчу безпеку як здатність агропродовольчої системи адаптуватися до зовнішніх шоків – економічних, кліматичних або політичних. У глобальному контексті він підкреслює необхідність диверсифікації джерел постачання, розвитку внутрішнього виробництва та підвищення стійкості до криз.

Таким чином, у сучасній глобальній економіці продовольча безпека трансформується з національної проблеми забезпечення ресурсами у складну багаторівневу систему, що залежить від взаємодії ринкових, інституційних та гео економічних факторів.

Наступним етапом дослідження є визначення ключових міжнародних фінансових і торговельних факторів, що впливають на функціонування системи продовольчого забезпечення. У науковій літературі продовольча безпека

розглядається не лише як питання фізичної наявності харчових продуктів, а як складова економічної безпеки держави, що залежить від стабільності аграрного виробництва, ефективності державної політики, доступності ресурсів, розвитку сільських територій та включеності країни у світові ринки.

Так, Є.А. Борболук акцентує увагу на необхідності формування продовольчої політики як інструменту забезпечення економічної безпеки країни [1]. У цьому контексті міжнародні фінансово-торговельні фактори доцільно розглядати як зовнішні умови, що або посилюють стійкість продовольчої системи, або, навпаки, формують додаткові ризики її дестабілізації. Подібний підхід простежується й у працях В.Т. Дудара та І.М. Куліш, де продовольча безпека трактується як пріоритет державної економічної політики в умовах глобальної взаємозалежності [4–5].

До ключових міжнародних торговельних факторів належать кон'юнктура світових агропродовольчих ринків, рівень відкритості зовнішньої торгівлі, експортно-імпортна залежність держави, тарифні та нетарифні бар'єри, торговельні угоди, логістичні обмеження та конкуренція на глобальних ринках продовольства. Саме ці фактори визначають доступність продовольчих ресурсів, стабільність постачання, можливості експорту аграрної продукції та рівень цінового тиску на внутрішньому ринку.

Фінансові фактори охоплюють валютні коливання, доступність міжнародного кредитування, обсяги прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор, діяльність міжнародних фінансових інституцій, вартість залученого капіталу та рівень фінансових ризиків. Їхній вплив проявляється в здатності аграрних підприємств модернізувати виробництво, впроваджувати інновації, розвивати інфраструктуру зберігання та переробки продукції, а також підтримувати конкурентоспроможність у кризових умовах.

У працях О.М. Бородіної важливим є акцент на зв'язку продовольчої безпеки із сільським розвитком та європейськими орієнтирами політики [2]. Це дозволяє розглядати міжнародні фактори не лише через призму торгівлі, а й через інституційну адаптацію, наближення до стандартів ЄС, розвиток сталого аграрного виробництва та підтримку сільських територій. Водночас дослідження О.М. Гуцалюка, К.С. Салиги та співавторів підкреслюють значення інтеграційних процесів, стратегічного планування, ресурсно-компетентнісного підходу та корпоративної соціальної відповідальності для забезпечення стійкості економічних систем [6].

Отже, міжнародні фінансово-торговельні фактори формують багаторівневий вплив на систему продовольчого забезпечення. З одного боку, вони відкривають можливості для розширення експорту, залучення інвестицій, технологічного оновлення та інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості. З іншого боку, вони посилюють ризики залежності від зовнішньої кон'юнктури, валютної нестабільності, торговельних обмежень, логістичних криз і нерівномірного доступу до фінансових ресурсів. Тому ефективне функціонування системи продовольчого забезпечення потребує збалансованого поєднання національної продовольчої політики, стратегічного розвитку аграрного сектору та адаптації до глобальних фінансово-торговельних викликів.

Узагальнення поглядів вчених дозволяє визначити, що функціонування системи продовольчого забезпечення в умовах глобальної економіки значною мірою визначається комплексом міжнародних фінансових і торговельних факторів, які формують як можливості розвитку, так і системні ризики для національних агропродовольчих ринків.

1. Кон'юнктура світових агропродовольчих ринків. Одним із ключових факторів є динаміка попиту і пропозиції на світових ринках продовольства. Зміни врожайності в провідних країнах-експортерах, коливання виробництва через кліматичні умови або технологічні збої безпосередньо впливають на глобальні ціни та доступність продуктів харчування.

2. Світові ціни на продовольство та їх волатильність. Цінова нестабільність є критичним фактором для продовольчої безпеки. Різкі коливання цін на зернові, олійні культури та інші базові продукти можуть призводити до зростання витрат на імпорт і зниження доступності продовольства для країн-імпортерів.

3. Валютні курси та фінансова стабільність. Коливання валютних курсів суттєво впливають на вартість імпортованого продовольства та ресурсів для аграрного виробництва. Девальвація національної валюти підвищує витрати на імпорт, тоді як фінансова стабільність сприяє прогнозованості продовольчого забезпечення.

4. Міжнародні інвестиційні потоки в аграрний сектор. Прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль у модернізації аграрного виробництва, розвитку інфраструктури та підвищенні продуктивності. Водночас нерівномірність інвестиційних потоків може посилювати глобальну асиметрію розвитку продовольчих систем.

5. Умови міжнародної торгівлі та торговельна політика. Тарифні та нетарифні бар'єри, експортні обмеження, субсидії та торговельні угоди визначають доступ країн до світових ринків продовольства. Протекціоністські заходи можуть дестабілізувати глобальні постачання та підвищувати ризики дефіциту.

6. Діяльність міжнародних фінансових інституцій. Такі організації, як Світовий банк, МВФ та регіональні банки розвитку, впливають на продовольчу безпеку через кредитування, фінансову підтримку аграрних програм і реалізацію структурних реформ у країнах, що розвиваються.

7. Глобальні логістичні та транспортні ланцюги. Стан міжнародних логістичних систем визначає швидкість і надійність постачання продовольства. Порушення логістичних ланцюгів постачання через кризи, конфлікти або пандемії призводять до дефіцитів і зростання цін.

Отже, міжнародні фінансові та торговельні фактори формують складну систему взаємозалежностей, яка визначає стабільність, доступність та ефективність функціонування системи продовольчого забезпечення у глобальному економічному середовищі.

Також важливо оцінити роль світових агропродовольчих ринків, цінової кон'юнктури та валютних коливань у формуванні продовольчих ризиків. У сучасних дослідженнях продовольча безпека розглядається як складова економічної безпеки держави, що залежить не лише від внутрішнього виробничого потенціалу, а й від зовнішньоекономічних умов, міжнародної торгівлі та фінансової стабільності [1; 4–5].

Світові агропродовольчі ринки є ключовим елементом глобальної продовольчої системи, оскільки забезпечують перерозподіл продукції між країнами відповідно до їхніх виробничих можливостей і попиту. Водночас їх функціонування супроводжується значними ризиками, що формуються під впливом цінової кон'юнктури та валютних коливань і безпосередньо впливають на рівень продовольчої безпеки держав [5; 8].

По-перше, світові агропродовольчі ринки характеризуються високим ступенем інтеграції та концентрацією виробництва в обмеженій кількості країн-експортерів. Така структура створює залежність багатьох держав від імпорту базових продуктів харчування. У разі порушення постачань через геополітичні конфлікти, експортні обмеження або природні катастрофи виникають ризики фізичного дефіциту продовольства та перебоїв у постачанні.

Це підтверджує тезу про необхідність формування продовольчої політики як інструменту забезпечення економічної безпеки країни [1; 4].

По-друге, цінова кон'юнктура світових ринків відіграє вирішальну роль у формуванні економічної доступності продовольства. Агропродовольчі ціни є волатильними через залежність від погодних умов, сезонності виробництва, рівня запасів, спекулятивних операцій на біржах і змін у глобальному попиті. Різке зростання цін на зернові, олії або інші базові продукти призводить до посилення продовольчої інфляції, що особливо критично для країн-імпортерів із низьким рівнем доходів населення. У цьому контексті продовольча безпека набуває ознак одного з пріоритетів державної економічної політики у глобальному вимірі [4–5].

По-третє, валютні коливання суттєво впливають на вартість імпортного продовольства. Девальвація національної валюти підвищує витрати на закупівлю продукції на світових ринках навіть за умови стабільних доларових цін. Це посилює фінансове навантаження на державні бюджети та домогосподарства, збільшуючи ризики продовольчої недоступності. Навпаки, зміцнення національної валюти може тимчасово знижувати імпортні витрати, однак не усуває структурної залежності від зовнішніх ринків [1; 5].

У сукупності взаємодія цих факторів формує комплексні продовольчі ризики, що включають цінову нестабільність, порушення ланцюгів постачання, зниження купівельної спроможності населення та зростання залежності від зовнішніх джерел продовольства. Особливо вразливими є країни з високою часткою імпорту продовольства та обмеженими можливостями валютного регулювання. Водночас розвиток аграрного сектору потребує не лише захисних механізмів, а й стратегічного планування, інтеграції у міжнародні ринки, підвищення ефективності аграрних підприємств та впровадження принципів сталого розвитку [3; 6–8].

Таким чином, світові агропродовольчі ринки, цінова кон'юнктура та валютні коливання є взаємопов'язаними детермінантами продовольчих ризиків, що визначають рівень стійкості національних систем продовольчого забезпечення в умовах глобальної економічної нестабільності. Їхній вплив потребує формування збалансованої продовольчої політики, що поєднує інструменти економічної безпеки, підтримку сільського розвитку, стратегічне управління аграрними підприємствами та адаптацію до вимог глобального ринку [1; 2; 4; 8].

Подальший аналіз міжнародних фінансово-торговельних детермінант продовольчого забезпечення потребує окремого розгляду інвестиційного чинника, оскільки саме доступ до капіталу, інноваційних технологій та інституційної підтримки значною мірою визначає здатність аграрного сектору адаптуватися до глобальних криз. У наукових працях наголошується, що продовольча безпека є не лише результатом виробничої самодостатності, а й наслідком ефективної економічної політики, стратегічного управління аграрними підприємствами, розвитку сільських територій та інтеграції у міжнародні фінансово-економічні процеси [1; 2; 4; 8]. У цьому контексті міжнародні інвестиційні потоки та діяльність глобальних фінансових інституцій слід розглядати як важливі зовнішні ресурси модернізації аграрного сектору, які водночас можуть формувати нові залежності та структурні ризики для національної продовольчої системи [5; 7].

Міжнародні інвестиційні потоки та діяльність глобальних фінансових інституцій є важливими детермінантами розвитку аграрного сектору в умовах глобалізованої економіки. Вони формують фінансову базу модернізації сільського господарства, впливають на рівень технологічного розвитку, продуктивність виробництва та загальну стійкість системи продовольчого забезпечення [1; 8].

Передусім прямі іноземні інвестиції відіграють ключову роль у трансформації аграрного сектору. Вони сприяють впровадженню сучасних технологій виробництва, розвитку переробної промисловості, розширенню інфраструктури зберігання та транспортування продукції. Завдяки ПІІ підвищується ефективність використання ресурсів, зростає врожайність і конкурентоспроможність національних аграрних виробників на світових ринках [2; 8].

Водночас інвестиційні потоки можуть мати асиметричний вплив. Значна частина іноземного капіталу часто концентрується у великих агрохолдингах або експортно орієнтованих сегментах, що може посилювати структурні диспропорції в аграрному секторі та витіснити дрібних виробників. Це створює ризики соціальної нерівності, територіальної поляризації та залежності від транснаціональних корпорацій [2; 5; 6].

Важливу роль у функціонуванні аграрного сектору відіграють глобальні фінансові інституції, зокрема Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і регіональні банки розвитку. Вони забезпечують фінансування аграрних реформ, інфраструктурних проєктів і програм із забезпечення продовольчої безпеки. Крім того, ці інституції впливають на формування макроекономічної політики держав через кредитні умови, структурні програми та вимоги до фінансової стабільності [1; 4; 5].

Однак діяльність міжнародних фінансових інституцій може супроводжуватися ризиками залежності, оскільки країни-реципієнти часто змушені адаптувати аграрну та економічну політику до умов зовнішнього фінансування. Це може обмежувати можливості реалізації власних стратегій продовольчої автономії та зміцувати пріоритети державної політики від внутрішньої стійкості до зовнішньої фінансової збалансованості [1; 4].

Таким чином, міжнародні інвестиційні потоки та глобальні фінансові інституції відіграють подвійну роль у розвитку аграрного сектору: з одного боку, вони сприяють модернізації, інтеграції у світову економіку та підвищенню ефективності виробництва; з іншого – можуть формувати структурну залежність, посилювати нерівномірність розвитку та створювати нові виклики для продовольчої безпеки держав [3; 6–8].

Подальший аналіз доцільно спрямувати на виявлення основних загроз і вразливостей національних продовольчих систем, оскільки саме вони визначають реальний рівень стійкості держави до глобальних кризових явищ. У наукових працях продовольча безпека розглядається як один із базових елементів економічної безпеки, що залежить не лише від обсягів внутрішнього виробництва, а й від якості державної політики, розвитку сільських територій, стабільності зовнішньоекономічних зв'язків та здатності аграрного сектору адаптуватися до криз [1; 2; 4; 5].

Глобальні кризові явища – воєнні конфлікти, пандемії, кліматичні зміни, енергетичні шоки, логістичні розриви та фінансова нестабільність – посилюють залежність національних продовольчих систем від зовнішніх чинників. У цьому контексті особливого значення набуває не лише оцінка поточних ризиків, а й визначення структурних вразливостей, які обмежують можливості держави гарантувати фізичний і економічний доступ населення до продовольства.

З огляду на це основними загрозами національних продовольчих систем є порушення глобальних ланцюгів постачання, цінові шоки на світових агропродовольчих ринках, валютна нестабільність, залежність від імпорту критичних ресурсів, кліматичні ризики, геополітичні обмеження та недостатній рівень технологічної модернізації аграрного виробництва. Водночас вразливість таких систем посилюється за умов слабкої інституційної координації,

недостатнього стратегічного планування, нерівномірного розвитку сільських територій і концентрації ресурсів у великих корпоративних структурах [2; 3; 6–7].

Отже, виявлення загроз і вразливостей національних продовольчих систем є необхідною передумовою формування ефективної продовольчої політики, орієнтованої на підвищення економічної безпеки держави, розвиток внутрішнього аграрного потенціалу та зменшення залежності від глобальних кризових коливань [1; 4; 5].

До основних загроз та вразливостей належать як структурні, так і кон'юнктурні фактори, що взаємодіють між собою та посилюють ризики продовольчої нестабільності.

1. Порушення глобальних ланцюгів постачання. Однією з ключових загроз є дестабілізація міжнародних логістичних систем. Військові конфлікти, пандемії, транспортні обмеження або блокування торговельних маршрутів призводять до перебоїв у постачанні продовольства, добрив і сировини. Це особливо критично для країн із високою імпортозалежністю.

2. Цінові шоки на світових ринках. Різкі коливання світових цін на зернові, олійні культури та інші базові продукти формують ризики продовольчої інфляції. У кризові періоди (наприклад, під час глобальних фінансових криз або воєнних дій у країнах-експортерах) ціни можуть зростати швидше, ніж доходи населення, що знижує доступність харчування.

3. Валютна нестабільність і фінансова вразливість. Девальвація національної валюти підвищує вартість імпортного продовольства та виробничих ресурсів. Країни з нестабільною фінансовою системою є особливо вразливими до зовнішніх шоків, оскільки не мають достатніх резервів для стабілізації імпортних закупівель.

4. Залежність від імпорту продовольства та ресурсів. Структурна вразливість проявляється у високій залежності від імпорту основних продуктів харчування, насіння, добрив та енергоресурсів. Це обмежує продовольчий суверенітет і посилює вплив зовнішніх ринкових коливань.

5. Кліматичні зміни та екологічні ризики. Глобальні кліматичні зміни призводять до зниження врожайності, деградації ґрунтів, дефіциту водних ресурсів і збільшення частоти екстремальних погодних явищ. Це безпосередньо впливає на стабільність внутрішнього виробництва продовольства.

6. Геополітична нестабільність і торговельні обмеження. Експортні заборони, санкції та торговельні війни можуть різко скоротити доступ до міжнародних ринків продовольства. Це створює ризики штучного дефіциту та посилює конкуренцію за ресурси.

7. Інституційна та технологічна відсталість. У багатьох країнах спостерігаються недостатній рівень розвитку аграрної інфраструктури, низька продуктивність виробництва та слабка інтеграція інноваційних технологій, що знижують здатність системи адаптуватися до криз.

Таким чином, національні продовольчі системи зазнають комплексного впливу глобальних кризових явищ, що формують багаторівневі загрози — від логістичних і фінансових до кліматичних і геополітичних. Їх подолання потребує стратегій підвищення стійкості, диверсифікації джерел постачання та розвитку внутрішнього аграрного потенціалу.

І, нарешті, важливо виявити і обґрунтувати напрями підвищення стійкості системи продовольчого забезпечення шляхом поєднання національних і міжнародних економічних механізмів.

Підвищення стійкості системи продовольчого забезпечення в умовах глобальної економічної нестабільності потребує поєднання внутрішніх (національних) і зовнішніх (міжнародних) економічних механізмів. Такий підхід дозволяє зменшити залежність від кризових коливань світових ринків і водночас скористатися перевагами міжнародної інтеграції.

1. Диверсифікація джерел постачання та торговельних партнерів. На національному рівні важливо формувати політику диверсифікації імпорту продовольства та критичних ресурсів (добрив, насіння, енергоносіїв). На міжнародному рівні це реалізується через розширення торговельних угод, участь у регіональних інтеграційних об'єднаннях та розвиток багатосторонньої торгівлі, що зменшує ризики залежності від окремих країн.

2. Посилення внутрішнього аграрного виробництва. Національні механізми мають передбачати підтримку фермерства, інвестиції в агротехнології, іригаційні системи та логістичну інфраструктуру. У поєднанні з міжнародними інвестиціями це забезпечує модернізацію виробництва та підвищення його конкурентоспроможності.

3. залучення міжнародних інвестицій і технологій. Важливим напрямом є активізація співпраці з іноземними інвесторами та транснаціональними корпораціями у сфері агробізнесу. Це дозволяє впроваджувати сучасні технології точного землеробства, цифровізації та біотехнологій, що підвищують продуктивність і стійкість виробництва.

4. Розвиток фінансових інструментів стабілізації. Національні механізми включають створення стратегічних продовольчих резервів, систем страхування аграрних ризиків та підтримку стабільності валютного ринку. Міжнародні інструменти – це доступ до кредитних ліній міжнародних фінансових інституцій та використання механізмів глобального страхування ризиків.

5. Інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості. Поєднання національної політики розвитку переробної промисловості з міжнародною кооперацією дозволяє країнам не лише експортувати сировину, а й брати участь у виробництві продукції з високою доданою вартістю, що підвищує економічну стійкість.

6. Гармонізація регуляторної політики та міжнародних стандартів. Важливим є узгодження національних стандартів безпеки харчових продуктів із міжнародними вимогами (FAO, Codex Alimentarius). Це сприяє розширенню експортних можливостей і підвищенню якості продукції.

7. Підвищення стійкості до криз через міжнародну координацію. Співпраця у межах міжнародних організацій дозволяє швидше реагувати на глобальні продовольчі кризи, координувати постачання та уникати експортних обмежень, що дестабілізують ринки.

Отже, стійкість системи продовольчого забезпечення досягається шляхом збалансованого поєднання національних заходів (розвиток виробництва, резерви, інфраструктура) та міжнародних економічних механізмів (торгівля, інвестиції, фінансова підтримка, координація політик). Такий синергетичний підхід забезпечує підвищення адаптивності агропродовольчих систем до глобальних викликів і зміцнення економічної безпеки держави.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Проведене дослідження засвідчило, що система продовольчого забезпечення держави в сучасних умовах функціонує як складна відкрита система, глибоко інтегрована у світові фінансово-торговельні процеси. Встановлено, що міжнародні фінансово-торговельні детермінанти, зокрема, кон'юнктура агропродовольчих ринків, цінова

волатильність, валютні коливання, інвестиційні потоки та діяльність глобальних фінансових інституцій – формують як можливість для розвитку аграрного сектору, так і суттєві ризики продовольчої нестабільності.

Аналіз показав, що ключовими загрозами для національних продовольчих систем є залежність від імпорту, порушення глобальних логістичних ланцюгів, цінові шоки, кліматичні та геополітичні кризи, а також структурна нерівномірність розвитку аграрного виробництва. У сукупності ці фактори посилюють вразливість країн до зовнішніх економічних потрясінь і ускладнюють забезпечення довгострокової продовольчої безпеки.

Водночас доведено, що підвищення стійкості системи продовольчого забезпечення можливе за умови поєднання національних і міжнародних економічних механізмів. Йдеться про розвиток внутрішнього аграрного виробництва, диверсифікацію постачань, залучення інвестицій, використання інструментів міжнародної фінансової підтримки та інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості. Такий комплексний підхід забезпечує баланс між продовольчою автономією та участю у світовій економіці.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у поглибленому дослідженні впливу гео економічних конфліктів на стабільність продовольчих ринків, оцінці ефективності міжнародних механізмів регулювання продовольчої безпеки, а також у моделюванні сценаріїв розвитку національних агропродовольчих систем в умовах глобальної турбулентності.

Окремої уваги потребує аналіз цифровізації аграрного сектору та впливу інноваційних технологій на підвищення його стійкості до кризових явищ.

Література

1. Борболіук Є.А. Методологічні основи розробки продовольчої політики для гарантування економічної безпеки країни. *Сталій розвиток економіки*. 2024. № 3 (50) С. 48-55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-8>.
2. Бородіна О.М. Забезпечення сільського розвитку життя: європейська політика, орієнтири для України. *Економіка АПК*. 2020. № 2. С. 20-33.
3. Гуцалюк О.М. Інтеграційні аспекти стратегічного планування розвитку акціонерного товариства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 11. С. 322-327.
4. Дудар В.Т. Продовольча безпека України та складові її забезпечення у контексті економічної безпеки держави. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2016. Випуск 2. С. 20-32.
5. Куліш І.М. Продовольча безпека в системі пріоритетів економічної політики держави: глобальний вимір. *Регіональна економіка*. 2015. №4. С. 177-185.
6. Салига К.С., Гуцалюк О.М. Ресурсно-компетентна парадигма організації управління корпоративними інтеграційними процесами акціонерних товариств. *Бізнес Інформ*. 2018. № 10. С. 369-376.
7. Hutsaliuk O., Yakusheva O., Miroshnychenko I., Taburets I. Corporate Social Responsibility Management and Business Strategies in Sustainable Economic Development. *Economics. Ecology. Socium*. 2025. Vol. 9. Issue 1. P. 90-101. DOI: <https://doi.org/10.61954/2616-7107/2025.9.1-8>.
8. Tomashuk I., Timhenko O., Zakharova T. Agricultural enterprise development strategy and its efficiency in the modern economic conditions. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. No 2. P. 265-281. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-265-281>.
9. Гуцалюк О.М., Мірзоєв Д.Ш. Формування диджитал-інструментів маркетингу в сучасних умовах. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2025. № 1. С. 50-53. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-1-12>.

References

1. Borboliuk, Ye.A. (2024). «Methodological foundations of food policy development to ensure the country's economic security». *Stalyj rozvytok ekonomiky*. № 3 (50) pp. 48-55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-8>.
2. Borodina, O.M. (2020). «Ensuring rural development of life: European policy, guidelines for Ukraine». *Ekonomika APK*. № 2. pp. 20-33.
3. Hutsaliuk, O.M. (2016). «Integration aspects of strategic planning for the development of a joint-stock company». *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*. Issue 11. pp. 322-327.
4. Dudar, V.T. (2016). «Food security of Ukraine and components of its provision in the context of economic security of the state». *Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*. Issue 2. pp. 20-32.
5. Kulish, I.M. (2015). «Food security in the system of priorities of the state economic policy: global dimension». *Rehional'na ekonomika*. №4. pp. 177-185.
6. Salyha, K.S., Hutsaliuk, O.M. (2018). «Resource-competence paradigm of the organization of management of corporate integration processes of joint-stock companies». *Biznes Inform*. № 10. pp. 369-376.
7. Hutsaliuk, O., Yakusheva, O., Miroshnychenko, I., Taburets, I. (2025). «Corporate Social Responsibility Management and Business Strategies in Sustainable Economic Development». *Economics. Ecology. Socium*. Vol. 9. Issue 1. pp. 90-101. DOI: <https://doi.org/10.61954/2616-7107/2025.9.1-8>.
8. Tomashuk, I., Timhenko, O., Zakharova, T. (2024). «Agricultural enterprise development strategy and its efficiency in the modern economic conditions». *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 10. No 2. pp. 265-281. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-265-281>.
9. Hutsaliuk, O.M., Mirzoev, D.Sh. (2025). «Formation of digital marketing tools in modern conditions». *Aktual'ni problemy innovatsijnoji ekonomiky ta prava*. № 1. pp. 50-53. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-1-12>.

Стаття надійшла до редакції / Received 06.05.2026
Опубліковано / Published 31.05.2026

Прийнята до друку / Accepted 18.05.2026